№ 92 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 2 1903 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 2 № 92

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թղթակցում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ» կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երկիւղ գարնան վերաբերմամբ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վանական տնտեսութիւնը. Նամակ Օնից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Միջազգային կօնգրէս ալկօհօլի դէմ։

ԵՐԿԻՒՂ ԳԱՐՆԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՄԱՄԲ

Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ գարունը յանկարծակի չը տաքացաւ՝ մենք կարող եղանք ազատ մնալ մեծ հեղեղներից և նրանց աւերումներից։ Վտանգաւոր հեղեղներ եղան միայն մի քանի տեղերում։

Այժմ օդերևութաբանները երկիւղ են յայտնում մի նոր վտանգի մասին։ Ենթադրում են, որ մայիսի սկզբներին կարող են տեղի ունենալ ցրտեր և վնաս տալ մրգատու ծառերին և առհասարակ բուսականութեան։ Արդեօք, կը կատարվի՞ այս դժբախտ գուշակութիւնը, թէ ազատ կը լինենք նրանից, դա դժուար է նախատեսել։ Սակայն մենք անհրաժեշտ ենք համարում նախազգուշութեան համար յայտնել, որ պէտք է նախօրօք պատրաստ լինել այդպիսի մի վտանգի առաջ և կարելի եղածին չափ միջոցներ ձեռք առնել թուլացնելու և ոչնչացնելու այն վնասները, որոնք կարող են առաջ գալ ցրտերից, եթէ նրանք տեղի ունենան իսկապէս։ Անխափան երկարատև ցրտեր չեն կարող լինել այլ այն, ինչ-որ կոչվում է ց ր տ ա հ ա ր ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր։

Եւրոպայի հիւսիսում նորերս տեղի ունեցած ցրտերը այնքան սաստիկ էին, որ նոյն-իսկ ձիւն եկաւ շատ տեղերում։ Ոչ միայն այնպիսի հիւսիսային քաղաքներում, ինչպէս Կոպէնհագէնն է, այլ և Բերլինում, Վիէննայում և Բուդապեշտում օդը չափազանց ցրտել է և նոյն-իսկ Իտալիայի հիւսիսային մասում—Վենէցիայում, Բօլօնիայում զգալի է եղել օդի սառնութիւնը։

Եթէ այժմ իսկապէս տեղի ունենան ցրտեր, նրանք կարող են շատ մեծ վնասներ տալ մեր երկրի տնտեսութեանը։ Այգիները, բանջարանոցները և նոյն-իսկ դաշտային բոյսերը կարող են անուղղելի կերպով վնասվել և զրկել գիւղատնտեսին տարվայ բերքից։ Մենք անշուշտ անկարող ենք կանգնեցնել օդերևութաբանական հոսանքների շարժումները, բայց որոշ դէպքերում կարող ենք մեղմացնել վնասակար ազդեցութիւնների ոյժը, մի տեղ պատըսպարելով բոյսերը ծածկոյթներով, միւս տեղ վառելով խարոյկներ և նրանց ծխով պաշտպանելով բարեխառն օդ բոյսերի վրա, մի երրորդ տեղ պատրաստ լինել նորից ցանքս անելու, եթէ կանաչը փչացաւ և վնասվեց։

Մեծ բախտ կը լինի, որ տխուր գուշակութիւնները չը կատարվեն և մեր երկրի աջող սկսած գարունը աստիճանաբար փոխվի գեղեցիկ ամառի։ Բայց զգուշութեան համար բարւոք է աչքի առաջ ունենալ այն երկիւղը, որ լսվում է օդերևութաբանների կողմից։ Նախազգուշութիւնից յամենայն դէպս ոչ մի վնաս չի ունենայ մեր երկրագործը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Շարունակութիւն)

Այժմ օրինակներ. ինչու սինօդի անդամը ստանում է 600 րուբլի, իսկ միաբան եպիսկոպոսը 480 ր., վարդապետը 360 ր., ինչու ճեմարանում դասատու վարդապետը ստանում է 600 ր., իսկ վանքում մի ուրիշ չարքաշ և համեստ միաբան վարդապետ պաշտօնների համար մի հատիկ քառ կոպէկ չէ ստանում։ Ինչու կալուածատուութիւնը վարձատրվում է, իսկ գանձապահութիւնը ամենևին չէ վարձատրվում։ Ինչու ժամ օրհնողութիւնը վարձատրւում է, իսկ տպարանի ծառայութիւնը չէ վարձատրվում։ Ինչու դիւանապետութիւնը վարձատրվում է, իսկ վանական կառավարութեան անդամութիւնը չէ վարձատրվում, այլ գողունի մի կտոր թէյ ու շաքար են ստանում։ Ինչու մի եպիսկոպոս ծերութեան և բազմամեայ ծառայութեան համար 10 րուբլի աւելի է ստանում, իսկ մի երիտասարդ վարդապետ աշխատելուց ~~մէջից~~ կէս է լինում, բայց մնում անվարձ. երևի պիտի ծերանայ՝ յետոյ վարձատրվի։ Կարելի է մինչև ծերութեան հասակը՝ խեղճ վարդապետը չէ ապրում, ուրեմն աշխատէ և անվարձ մեռնէ։ Ինչու 600 ր. ստացողները 300 րուբլի էլ նպաստ ստանալով, գնում են ամառը ամարանոց, հովասուն վայրերում աշխարհի անհեթեթ բարիքները վայելելու, իսկ 360 րուբլի ստացողը ամառվայ արեգակից խաշվելով և իր պաշտօ՞նը սրբութեամբ վարելով՝ մնում է և՛ անվարձ և՛ առանց նպաստի։

Դրամական անհաւասար վարձատրութեան հետևում է նիւթեղէնների զգալի անմարդավայել անհաւասարութիւն։ Մեծ փորեր և փոքրիկ փորեր, մեծ ստամոքսներ և փոքրիկ ստամոքսներ էլ կան վանքում. ուտել և հացը, գինին, կերակուրը, պանիրը, մածունը և կաթը տացվում է ըստ փորերի և ըստ ստամոքսների։ միաբաններից ոմանք, որոնք լաւ ռոճիկ են ստանում, տարին տասներկու ամիս կաթ և մածուն են վայելում իրաւունքով, իսկ միւս միաբանները կաթի և մածնի կարօտ՝ թուքներն են կուլ տալիս։

Այս բոլոր հարցերի արդարացի և ճշմարիտ պատասխանները եթէ գրվեն, այն ժամանակ այդ գրուածքի մէջ, որպէս մի պարզ հայելու մէջ, միաբանութիւնը իր գեղեցկատեսիլ պատկերը պիտի տեսնէ, ճակատին գրած մեծ-մեծ տառերով հետևեալը. «Անկարեկից, անսիրտ, անմիաբան և անհաւասար եղբայրութիւն»։ Մէկի թերութիւնը տեսնելու և նրան խորտակելու համար միաբանվում էք իսկոյն, իսկ ամեն մինը իր թերութիւնը ոչ տեսնում և ոչ էլ զգում է։ Որչափ՞ն պիտի լինէինք, եթէ միանգամ էլ բոլորդ միասին զինվէիք և միաբանական ուժով ձեր միաբանական ընդհանուր թերութիւնները վերացնէիք։

Հաւատացէք որ՝ Աստուած երկնքումը պիտի ուրախանար և մարդիկ երկրիս վրա, եթէ դուք, սրբազան և սուրբ հոգևոր հայրեր, իբրև միաբանութիւն և մի եղբայրութիւն, հաւասար ստանայիք, հաւասար ուտէիք, հաւասար խմէիք, հաւասար հագնէիք և՛ որ գլխաւորն է, հաւասար աշխատէիք։ Կարող էք հայ ժողովուրդին հաւասարութիւն և եղբայրութիւն քարոզել, քանի որ ինքներդ հաւասարութիւն և եղբայրութիւն չէք դաւանում նոյն իսկ Աստուծու տաճարում, ուր մնաց թէ ուրիշ հարցերում, որպիսիք են դրամական և նիւթական։ Ձեզանից մէկը եկեղեցի գնալուց բեզարում է, իսկ մի ուրիշը հազարից մի անգամ է բարեհաճում եկեղեցի գնալ։ Ձեզանից մէկը տարեկան քառասուն պատարագ է մատուցանում, իսկ մի ուրիշը նազ ու թուզով հազիւ է երկու կամ երեք պատարագ մատուցանում, այն էլ չաբաթական աւագերէցութիւնը ուրիշին յանձնելով։ Ժողովուրդը յաճախում է եկեղեցի, իսկ վեղարաւոր հոգևորականները նստած՝ խուցերում, դատում դատափետում են միմեանց։ Տէրունազարդ Հայրապետը իջնում է եկեղեցի, բայց եկեղեցում միաբան չը կայ։ Լուսարարապետը ամօթից և պատկառանքից ստիպված՝ թուանքչիները իրար ետևից վազեցնում է միաբանների սենեակները, որ քնից արթնացնեն, եկեղեցի բերեն վարձկաններին։ Սուտ է. կա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՕՆԳՐԷՍԸ ԱԼԿՕՀՕԼԻ ԴԷՄ

(Նամակ Գերմանիայից)

Կան ընդհանուր չարիքներ, որոնք անսահման համատարած են և ամենուրեք, պակաս կամ աւաւել չափերով, ճարակում են մարդկային կեանքը, նրա ֆիզիքական, բարոյական և մտաւոր բովանդակ կազմը։ Ոգելից խմիչքների անյագ գործածութիւնը և նրանից առաջացած սօցիալական անյատակ չարիքը իր բնաւորութեամբ պատկանում է վերջին տեսակին։ Եւրոպացին գրեթէ նոյնքան է տուժում ալկոհօլի գրեթէ անխուսափելի դարձած ազդեցութիւնից, որքան չարաչար տուժում են, օրինակ, ռուս «մուժիկն» ու հայ գիւղացին, հաշուի չառնելով ի հարկէ խմիչքների այն «fein» բազմազանութիւնը, իրանց գրգռիչ որակով, որ եւրոպական նրբացած կեանքը իր հետ բերել է։

Սակաւ չեն տեղի ունենում այդօրինակ միջազգային կօնգրէսներ, ուր զանազան երկրների ներկայացուցիչները համախմբվելով, հաշիւ են տալիս տեղական մարմինների գործունէութեան մասին և իրական փորձերի հիման վրա մշակում են չարիքը արմատախիլ անելու նորանոր ծրագիրներ։ Այդ տեսակ համագումարներում արտայայտվող կարծիքների մէջ սովորաբար նկատելի է մի խիստ բնորոշ կողմ, իբրև հետևանք ներկայումս տիրող, բայց սխալ, հասկացողութեան։ Առհասարակ բիւրօկրատիական կամ կրօնական մօքերով պաշարված մարդիկ, սովոր են միշտ օրինական սահմանափակումներ, ոստիկանական խստութիւններ կամ կրօնական-բարոյական քարոզներ—այդ բոլորը իբր կռւելու զօրեղ միջոցներ—առաջարկել նոյն իսկ այնպիսի սօցիալական չարիքների վերաբերմամբ, որոնց արմատները խոր թաղված են բացառապէս տնտեսական հողի մէջ, որոնց «լինել թէ չը լինելու» պատճառները բացատրվում են ուրիշ ոչ մի բանով, բայց եթէ ազգաբնակութեան տնտեսական-սօցիալական դրութեամբ։ Տուէք ցանկալի կազմակերպութիւն ժողովրդի տնտեսական կանքին, այն ժամանակ բաւինքեան կը չքանան չարաւոր պատճառները և ապա կը վերանայ հէնց ինքը՝ հասարակական դժնդակ չարիքը։ Մենք այստեղ մի առանձին ուրախութեամբ ենք արձանագրում, որ ալկօհօլի դէմ կռւող միջազգային կօնգրէսը, շնորհիւ մի քանի առաջնակարգ դասախօսների, մեծ մասամբ ուշադրութեան առաւ ուղիղ այն պատճառները, որոնք տօն են տալիս ոգելից խմիչքների ծաւալման, և ուղիղ այն միջոցները, որոնց գործադրութեամբ միայն հնարաւոր է մեղմացնել առաջ ընթացող սօցիալական չարիքը։

Իններորդ միջազգային կօնգրէսը ալկօհօլի դէմ կայացաւ ապրիլի 15-ին, Բրեմենում, գերմանական ազատ քաղաքներից մէկում, և տևեց մօտաւորապէս մի շաբաթ, մինչև ապրիլի 21-ը։ Այս առաջին անգամն է, որ գերմանական հողը սիրալիր հիւրընկալում է այդ կարգի մի համագումար։ Կօնգրէսին մասնակցում էին մօտ 1460 հոգի, երկու սեռից, ուղարկված զանազան երկրների ընկերութիւններից և կառավարութիւններից, օրինակ. Գերմանիան, Ամերիկան, Անգլիան, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան, Աւստրո-Ունգարիան, Դանիան, Շվեդիան, Նորվեգիան, Շվէյցարիան, Բելգիան, Հօլլանդիան, Ռումանիան և ուրիշները։ Ամենաշատ ներկայացուցիչներ, թէ տեղական մարմինների և թէ կառավարութեան կողմից, ուղարկել էր Ռուսաստանը։ Կօնգրէսին ներկայ էին պատգամաւորներ մօտ 190 ընկերութիւններից։

Կարևոր է անշուշտ, առանց մանրամասնութիւնների մէջ ընկնելու, ծանրանալ այստեղ միայն նշանաւոր դասախօսների յայտնած մտքերի վրա, որոնք, կարծում ենք, այսպէս թէ այնպէս կրթիչ նշանակութիւն կունենան և մեր ընթերցողների համար։

Առաջին դասախօսութիւնը՝ «Արդի քաղաքակրթութիւնը և կռիւ ալկօհօլի դէմ» վերնագրով, կարդաց փիլիսոփայութեան դօկտօր Բերգման (Ստօքհօլմից)։ Նրա յայտնած կարծիքները կարելի է մօտաւորապէս հետևեալ կէտերի մէջ ամփոփել։ 1. Ալկօհօլը, որպէս մի համաշխարհային հասարակական չարիք, հարկ է որպէս մի ժամանակակից կուլտուրական երևոյթ նկատել. հին դարերու՞ դա խիստ աննշան և սահմանափակ ծաւալ է ունեցել։ 2. Դրա վերացման համար, որ մեր ժամանակի կարևոր պրօբլեմներից մէկն է համարվում, անհրաժեշտ է քաղաքակրթութեան ներկայ աստիճանը բարձրացնել և նրան այլ գոյն տալ։ Եթէ հին դարերում ալկօհօլի դէմ կռիւ չէ մղվել և մարդիկ ազատ վայելելով ոգելից խմիչքներ, անցնում էին ժուժկալութեան բոլոր սահմաններից, այսօր այդ անկարելի է թւում, որովհետև այժմեան բազմատեսակ վտանգները և սօցիալական բարդ պրօբլեմները, որ մեր ժամանակի բնորոշ կողմերն են կազմում, նոյն չափով գոյութիւն չեն ունեցել հնում։ 3. Հէնց որ ակներև դարձաւ ալկօհօլի վնասակար ազդեցութիւնը և առաջնորդեց մարդուն դէպի այլասերման անդունդը, մարդը սկսեց կռիւ մղել իր ամենամեծ թշնամու դէմ՝ ալկօհօլի անսանձ գործածութեան դէմ, և բաւականացաւ չափաւոր գործածութեան հրահանգներով։ Սակայն այժմ անկարելի է համարվում այդ շրջանակի սահմաններից դուրս չը գալը, երբ մի անգամ ընդմիշտ գիտութիւնը անհերքելի էքսպերիմենտներով դրականապէս ապացուցել է, որ ալկօհօլի ամենաչնչին քանակն անգամ թ ո ւ ն ա ւ ո ր է և խորտակիչ ազդեցութիւն է գործում մարդու առողջութեան վրա։ Այդ է պատճառը, որ այժմ պէտք է աւելի, քան երբ և իցէ, արմատական բնակցիաառաջ բերել ոգելից խմիչքներ գործածելու սովորութեան դէմ։ 4) Նախաալկօհօլական շարժման կարճատև պատմութիւնը վկայում է, թէ ինչպիսի արագ քայլերով է տարածվում, նաև կողմնակիցների անհագին շրջաններ գրաւում, մանաւանդ Անգլիայում և Շվէդիայում։ Դա արդէն մի պերճախօս իրողութիւն է և օպտիմիստ նախատեսում, թէ ինչպէս մարդը հետզհետէ գիտակցում է գերադասել իր գոյութեան ծանրակշիռ հիմքերը անցողական զուարճութիւնից, գրգռիչ վայելքներից, թէ ինչպէս նա հասկանում է քաղաքակրթութեան այդ պակասաւոր կողմը և կռիւ յայտարարում նրա գոյութեան դէմ։

Բաւական հետաքրքրական էր իր նորութեամբ բժշկապետ Լեգրենի (Պարիզից), նախագահ «Union Française antialcoolique» ընկերութեան) «Ալկօհօլ և տուբերկուլօզ» վերնագրով դասախօսութիւնը։ Պարոն դասախօսը մանրամասն ցոյց է տալիս այդ երկու վնասակար երևոյթների փոխադարձ յարաբերութիւնները մարդու մէջ։ Նրա կարծիքով ալկօհօլը նախապատրաստում է անհատին տուբերկուլօզի ճիրանները ձգելու համար։ Ալկօհօլը կրկնակի է ազդում տուբերկուլօզի զարգացման, մանաւանդ մանկական հասակում և խանգարում, անգամ անկարելի դարձնում նրա բուժումը։ Այս երևոյթը աւելի յաճախ է կրկնվում, քան բնածին տուբերկուլօզը, որի գոյութիւնը դեռ ևս վիճելի է։ Ուրեմն ալկօհօլը ինքն իրան ներկայանում է ոչ՝ միայն իբրև մի հակայ տապալող ոյժ մարդու ֆիզիքական, բարոյական և մտաւոր կարողութիւնների, այլ և նա զօրեղ աղբիւր է այլ հիւանդութիւնների։ Բժշկապետ Լեգրենը առաջարկում է, որ սանատօրիաններում մեծ ուշադրութիւն դարձնվի այն հանգամանքի վրա, որ հակաալկօհօլական կրթութիւնը ուսման հրահանգներով և կենդանի օրինակներով իրական գործադրութիւն ստանայ։

Սակայն անհամեմատ հետաքրքրական և կրթիչ նշանակութիւն ունեցաւ կօնգրէսում բժշկապետ Ֆրեօլիխի (Վիեննայից) «Ալկօհօլը

րող էք հերքել։ Եթէ եկեղեցական և աստուածպաշտական պարտաւորութիւնների մէջ այսչափ թերանում էք, հապա ինչպէս պիտի լինէք հասարակական և ժողովրդական պարտաւորութիւնների կատարման մէջ։ Չէ որ մեր խեղճ ժողովուրդը հաւատում է, որ վեղարաւորները կատարեալ են։ Արդ՝ ինչով կարող էք ապացուցանել որ՝ ոչ եթէ կատարեալ էք, այլ ձգտում էք կատարեալ լինելու։ Չէք կարող ապացուցանել, որովհետև դուք ինքներդ հաւասարութեան, եղբայրութեան և միաբանութեան սկզբունքները չէք դաւանում։ Մինը ձեզանից բուղվում է, միւսը դաղվում։ Մինը հարստանում է, միւսը ցնցոտիների մէջ, միւսը դառն կարօտութեան մէջ։ Մինը տարիներով անգործ նստած՝ ռոճիկ է ստանում, ուտում, խմում, երգում ամբողջ օրը, մի ուրիշը նոյն տեղը պաշտօններով ծանրաբեռնված հոգին տալիս է։ Այս բոլոր անհաւասարութիւնները տեսնում էք և անտարբեր կերպով լռում էք, երևի եղբայրաբար։

Այո, դուք ակնյայտնի կերպով շատ անգամ էլ պաշտպանում էք, ի հարկէ, դարձեալ եղբայրաբար, մի վանահայր վարդապետի, որը ստանալով վանքի 1000—1400 ր. արդիւնքը, գլանում է նոյն վանքի ներքին բարեզարդութեան համար մի հատ կոպէկ ծախսել։ Մի հասարակ վարագոյր գնել, մի զոյգ մոմակալ գնել, մի զոյգ գրակալ, մի ձեռք եկեղեցական վայելուչ զգեստ գնել, մի հատ բուրվառ, մի հատ խնկաման գոնէ գնել, քաւ լիցի։ Դուք այս տեսնում էք՝ բայց լռում հերիք չէ, դեռ ես պաշտպանում էք վանահօրը այն ժամանակ և միջնորդում էք կրկին պահել նրան վանահայր։

Ասացէք խնդրեմ, եթէ արդարասիրութիւն և փոքր ի շատէ ճշմարտասիրութիւն կայ ձեր մէջ, ինչո՞ւ հաշիւներովը այդ պղծվող վանքերի չէք հետաքրքրվում և՝ ինչպէս Խաչիկ վարդապետի արարմանց դէմ միաբանվեցիք, նոյնպէս միաբանվէք վանքերը պղծող և վանքերը կողոպտող վանահայրերի դէմ, դուրս անէք նրանից, սրբէք և մաքրէք դարաւոր՝ պղծեալ սրբավայրերը։ Մեր ինչ գործն է, կասէք դուք անշուշտ, այդ մեր Հայրապետը կարող է անել։ Այո, այժմ «մօդա» է ամեն բան Հայրապետին թողնել։ Բայց երբ Հայրապետը արձակում կամ հեռացնում է մէկին, դուք էք, որ գնում էք Հայրապետի ոտքերն ընկնելով աղաչում պաղատում, որ արձակվողը մնայ, որ ապիկարը և ապաշնորհը շարունակէ իր պաշտօնը, որ տխմարի մինը կամ միւսը ծաղկեայ փիլոն, լանջախաչ, կամիլաֆկայ և կամ թէ որ և է աւագութիւն ստանայ։ Այո, երանի թէ ձեր անարժան միջնորդութիւնները անարժան մարդկանց համար անհետևանք մնային, որպէս զի չարիքը վերանար կամաց-կամաց։

Այո, ձեր միջնորդութիւնները չը պիտի լըսվեն, չը պիտի յարգվեն և չը պիտի ընդունվեն, որովհետև վնասակար և անօգուտ են բացարձակապէս։

***

ՄԻ ՀԱՄԵՍՏ ՀԱՆԴԷՍԻ ԱՌԻԹՈՎ

Վաղուց արդէն սովորութիւն է դարձել՝ տօնել յայտնի հասարակական և քաղաքական գործիչների, գրականական հսկաների և երևելի զօրապետների 10, 20, 30 ամեայ ծառայութեան և գործունէութեան յօբելեաններ, իսկ աւելի բազմաթիւ, բայց համեստ գործիչների աշխատանքը թողնել անուշադիր։

Յիրաւի՝ մի՞թէ պատերազմի դաշտում յաղթանակը տանում են միմիայն զօրապետները. չէ՞ որ նրանց պատկանում է գործի ընդհանուր ղեկավարութիւնը, գործելու ընդհանուր նախագիծը, իսկ անմիջական դեր կատարողը—զօրքն է՝ նրան կազմող ինքնուրոյն միաւորները—զինուորները, որոնց վրա է ծանրացած յաղթանակի ամբողջ ծանրութիւնը։ Նոյնը—կուլտուրական պատերազմի դաշտում՝ կուլտուրական յաղթանակի վերաբերմամբ։ Այստեղ նմանապէս առաջնակարգ մոքերին, ընտրեալ անհատներին պատկանում է զօրապետի դերը՝ ցոյց տալ մարդկութեան յառաջադիմութեան իսկական ուղիները և նրա ընդհանուր կանոնները, իսկ դրանց անմիջական կատարման դերը, իրականացումը կեանքի մէջ՝ պատկանում է, ըստ մեծի մասին, կուլտուրական զօրագնդին, որը կազմված է բազմաթիւ աննկատելի և համեստ, բայց ազնիւ և պարտաճանաչ զինուոր—գործիչներից։

Եւ եթէ յօբելեանները հարկաւոր են առաջիններին՝ նրանց հռչակը լիակատար անելու համար, նրանք երկրորդների վերաբերմամբ ծառայում են հասարակական գնահատութեան և համեստ գործողի երախտիքը արտայայտելու գաղափարին։

Ապրիլի 20-ին, Հաւլաբարի Մուրաշկօի թատրոնում, վրաց բեմի սիրողների մի խումբը, հաւաքվել էր տօնելու կուլտուրական զօրագնդի մի համեստ զինուորի—Գիգօ Գէլիկուրաշվիլիի—համեստ, բայց արդիւնաշատ գործունէութեան 20-ամեակը։

Իրաւ՝ ով է Գէլիկուրաշվիլին. ում է յայտնի նրա անունը։ Շատ քչերին։ Բայց ինչ է արել նա. ահա թէ ինչ՝ նա 20 երկար ու ձիգ տարիներ գործել է, իբրև սիրող, վրաց գաւառական, ժողովրդական բեմի վրա։ 20 տարի համբերութեամբ տարել ամեն տեսակ նիւթական և բարոյական զրկանքներ. թափառական կեանք վարելով, գաւառից—գաւառ և գիւղից—գիւղ տեղափոխվելով, անապահով և կիսաքաղցած վիճակում։ Եւ այս բոլորը արել է Գէլիկուրաշվիլին սուս ու փուս, առանց աղմուկ հանելու, առանց ակնկալութիւնների։

Եւ ահա այսօր, մի խումբ երիտասարդներ, ի մեծ պատիւ իրանց, գնահատեցին այդ երկարամեայ գործունէութիւնը համեստ, բայց վերին աստիճանի մտերիմ, սրտառուչ և համեբաշխ ձևով։

Տօնախմբութեան եկել էին յօբելեարին շնորհաւորելու բազմաթիւ պատգամաւորներ և մասնաւոր անձինք ուղերձներով և ընծաներով։ Ահա դրանցից մէկը առաջ է գալիս և դիմում է յօբելեարին հետևեալ խօսքերով։ «Դու առաջին անգամ, 20 տարի առաջ, բեմ դուրս եկար, երբ մեզանում բեմը խեղկատակների «կօմէդիանտների» տեղն էր համարվում և հասարակութիւնը այն աստիճան խորթ էր նայում թատրոնին, որ եթէ մէկի գլխից վերցնէիր գլխարկը և թատրօնի ներսը ձգէիր, նա նրա շէմքից չէր անցնի գլխարկը դուրս բերելու. իսկ դու, չը նայած այդ բոլորին, շարունակում էիր ծառայել քո սիրած գործին»։

Երկրորդը դիմում է՝ «սիրելի ընկեր, դու 20 տարի շարունակ բեմի վրա «Փասօի» և նրա նմանների կենդանի տիպար էիր ներկայացնում և առ ոչինչ համարելով նրանց, քո դէմ յարուցած, հալածանքները, անընդհատ կռիւ էիր մղում նրանց դէմ, մերկացնելով մեր առաջ նրանց սրտի և հոգու այլանդակութիւնը»։

Ահա մի երրորդը, հասարակ չուխան հագին առաջ է գալիս և ասում՝ «եղբայր Գիգօ, ես եկել եմ աշխատանքով ապրողների կողմից քեզ ողջունելու և յայտնելու մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը այն բաւականութեան համար, որ դու պատճառել ես մեզ քո հրաշալի խաղով և այն բարի և ճշմարիտ սերմերի համար, որ դու ցանել ես մեր սրտերումը բեմից, և իբրև համեստ արտայայտութիւն մեր բուռն, եղբայրական զգացմանց, խնդրում ենք, ազնիւ բարեկամ, ընդունել մեր չնչին լուման՝ մեր ձեռքով պատրաստած 1000 հատ պապիրոս»։

Խօսում են՝ հինգերորդը, յետոյ վեցերորդը և այսպէս ամբողջ 2 ժամվայ ընթացքում. ամեն խօսողից յետոյ դահլիճը դղրդում է ծափահարութիւններով, հանդիսականներին տիրում է ընդհանուր ոգևորութիւն, լսվում են առանձին առանձին համակրական բացականչութիւններ յօբելեարի հասցէին, իսկ տեղ տեղ երևում են հանդիսականների աչքերին լարված, գագաթնակէտին հասած բուռն և անկեղծ զգացմունքների անխօս արտայայտութեան նշաններ—արցունքի կաթիլներ։

Յօբելեարը յուզված ձայնով շնորհակալութիւն է յայտնում և խոստանում է շարունակել իր սիրած գործը։ Վարագոյրը իջնում է ի նշան հանդէսի վերջանալուն։ Կէս գիշերից արդէն անց է, բայց ժողովուրդը չէ հեռանում դահլիճից, ծափահարում, կանչում է յօբելեարին։ Վերջինս շատ անգամ դուրս է գալիս բեմը, զգացված այդ ցոյցերից, արցունքները աչքերին, անխօս շնորհակալութիւն է յայտնում։

Դահլիճը դղրդում է միաձայն և միահամուռ «վաշա»-ներով և վարագոյրը իջնում է վերջին անգամ։

Արդէն գիշերվայ ժամի 2-ն էր։

Ահա այսպէս, համեստ, բայց սրտալից տօնեցին վրացիները իրանց համեստ մշակի գործունէութիւնը։ Եւ թէև այդ հասարակական երևոյթը փոքր է ինքն ըստ ինքեան, բայց մեծ է նրա բարոյական և խրատական նշանակութիւնը։ Համանման հասարակական երևոյթները պատիւ են բերում մեզ նման փոքր և կուլտուրապէս յետ մնացած մեր դրացի վրացիներին։

Զ. Մամուլեան

ՆԱՄԱԿ ՕՆԻԻՑ

Ապրիլի 24-ին

Չորս ամսից աւելի է, որ մեզ մօտ երկրաշարժի նշաններ այլ ևս չը կան, ուստի երկիւղի զգացմունքը վերացաւ և ժողովուրդը զբաղված է իր օրվայ գործերով ու աշխատանքով։

Օնիի հայերի մասին շատերը գիտեն, որ վիրախօս են։ Օնիի հայերը 20 տուն ժողովուրդ են, ունեն սեփական քահանայ և մի փոքրիկ, գեղեցիկ, փայտեայ եկեղեցի, ներսից ու դրսից սրբված և գեղեցիկ նկարներով զարդարված։

Զատկից յետոյ, ապրիլի 8-ին, այստեղի հայոց եկեղեցու գաւթում կայացաւ ծխական ինքնակամ ժողով։ Ծխատէր քահանան խօսեց քարէ եկեղեցի շինելու մասին. նա ասաց, «թէև մեր եկեղեցին գեղեցիկ է, բայց փոքր է մեզ համար, այնպէս որ մեծ տօներին չէ բաւականանում մեզ. իսկ մի քանի տարուց յետոյ՝ բոլորովին անյարմար կը լինի մեր որդոցը համար, ուստի մեզ հարկաւոր է մեծ եկեղեցի կառուցանել. բայց գործը կարելի է այժմեանից սկսել և ապա մի քանի տարուց

և սօցիալական կեանքը» վերնագրով թեման։ Յարգելի բժշկապետը հեռու անցնելով իր մասնագիտութեան սահմանից,—այսինքն ալկօհօլի ապանիչ ազդեցութիւնը մարդու առողջապահութեան խնդրում,—թևակոխեց մարդկային կեանքի սօցիալական հորիզոնը և չօշափեց այն խորաբմաստ հիմքերը, որոնց վրա կրթնում է պաուպերիզմի մէջ տնքացող մասսայի ամբողջ դժբաղդութիւնը։ Անվիճելի փաստ է, որ ալկօհօլիզմը շատ անգամ պատճառ է դառնում սօցիալական դժբաղդութեան և նպաստում նրան աւելի սուր կերպարանք ստանալու։ Սակայն մի և նոյն ժամանակ ինքը՝ սօցիալական չարաբաստիկ պայմանները, վատառողջ բնակարանները, անմարդ, կեղտոտ կերակուրները դրդիչ հանգամանքներ են մարդուն արբեցութեան դուռը մտնելու համար։ Որպէս զի հնարաւոր լինի ոգելից խմիչքների գործածութիւնը և հետևապէս վնասակար ազդեցութիւնը իսպառ արմատախիլ անելու, անհրաժեշտ է նախ վերացնել նրա նպաստիչ պայմանները—բարձրացնել մասսայի կենցաղավարական ստորաքարշ վիճակը, պաշտպանել աշխատաւոր դասի ձգտումները իրանց կեանքի բարեփոխութեան խնդրում և սօցիալական-քաղաքական ռէֆօրմների ենթարկել ստորին ազգաբնակութեան եղկելի դրութիւնը։ Ի՞նչ մի աւելի բարձր ու կարևոր պահանջներ կարող է ունենալ աղքատութեան ճիրաններում մաշվող տարրը, բայց եթէ երկար ժամերի ծանր ու քրտնավաստակ աշխատանքից յետոյ գրգռող, այրող և ցաւ ու հոգս մոռացութեան տալու զօրութիւն ունեցող ոգելից խմիչքներին դիմելու միջոցը։ Եւ գինեմօլութեան սոսկալի ախտը աւելի է սաստկանում մանաւանդ անաշխատութեան (Arbeitslosigkeit) բոպէներում, երբ բանւորը միակ զբաղեցնող միջոցից՝ աշխատանքից, զրկվելով, իր յետ ձգած վերջին պֆենիգներով մութ խուցերի անբաժան հիւրն է դառնում։ Իսկ միւս կողմից նայեցէք ազգաբնակութեան՝ անեզր հակասութեամբ անջատված բարձր խաւերին, որ իրանց ժամանակի մեծագոյն մասը վատնում են խրախճանքի և ինքնամոռաց յղփացումների մէջ։ Այստեղ ևս սօցիալական կեանքի վիճակագրութիւնը տխուր ցուցումներ է տալիս։ Պրուսիայի ազգաբնակութիւնը դուրս է տալիս տարեկան մօտ 261 միլիօն մարկ միայն շնապսի համար, Անգլիան՝ 1200 միլիօն մարկ և փոքրիկ Շվէյցարիան՝ 120 միլիօն մարկ։ Տնտեսական ահագին կորուստ, որ կատարվում է անկասկած շնապսի սիրահար փափկասէր դասակարգի միջոցով։ «Մենք բժիշկներս,—շեշտում է բժշկապետ Ֆրեօլիխը ի միջի այլոց,—մենք՝ առողջապահութեան նախանձախնդիր դասակարգս, լաւ իմանալով, թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունեն մաքրութիւնը, լաւ բնակարանները, մաքուր, սննդարար կերակուրները ժողովրդի ընդհանուր առողջապահութեան խնդրում, պարտաւոր ենք ամենից առաջ նըպաստել լրումն տալու մի շարք սօցիալական պահանջների։ Մեզ վրա ծանրացող բարոյական մեծ ու պատասխանատու պարտականութիւնը խօ միայն այն չէ՝ բուժել առաջացած հիւանդութիւնը և վերստին կեանք պարգևել մարդ արարածին, այլ աւելի այն՝ աշխատել արմատախիլ անել այն պատճառները, որոնցից գոյանում են հիւանդութիւնները...»։

Պակաս հետաքրքրական չէր նաև պրոֆէսոր Ֆօրելի (Լօզանից) «Մարդը և անզգայութիւն» («Narkose») վերնագրով դասախօսութիւնը, որի մէջ նա համեմատութիւն է անում չափաւորութեան և կատարվող ժուժկալութեան դըրութիւնները։ Նա արմատական հակառակորդ է ոգելից խմիչքների ամենաչնչին չափով անգամ գործածելու սովորութեան, շարունակ պնդելով գիտութեան ցուցումները, որ ոգելից խմիչքի մի փոքրիկ կաթիլն իսկ թոյն է պարունակում, հետևապէս և ինքը, խմելու երևոյթը վտանգաւոր է, ինչ չափով ուզում է լինի։ Պրոֆ. Ֆօրէլ իւրաքանչիւր սաստիկ հարբած մարդուն համարում է հոգեկան հիւանդ, կատարեալ անզգայ, որի մէջ թմրել են գործելուց մտաւոր ֆունկցիաները։ Իսկ երբ մարդ խմելը մի մշտական սովորութիւն է դարձնում, նրան անուանում են խրօնիկական հոգեկան հիւանդ։ Ինչ չափով էլ գործադրվի ոգելից խմիչքը, այդ մի և նոյն է, բոլոր պայմաններում էլ խմողը իրան աննօրմալ վիճակի է մատնում, քնի սիրահար դառնում, չը խնայող, անգութ և վրէժխնդրութեամբ լի տեմպէրամենտ ստանում։ Նրա մէջ մեռնում է բանականութիւնը, կորչում մարդկայինի իսկական պատկերը և նա լցվում է անասնական անսանձ կրքերով։

Բացի այստեղ յիշատակված թեմաներից, կօնգրէսում կարդացվել են նաև հետևեալ դասախօսութիւնները. «Ալկօհօլը բասսայի կեանքի պրօցէսսի մէջ»—բժշկապետ Ալֆրէդ Գլեօցի (Բերլինից), «Ալկօհօլի դերը պետական տնտեսութեան խնդրում»—տնտեսագէտ դօկտօր Հէլէնիուսի (Հէլսինգֆօրսից), «Ո՞րն է ոգելից խմիչքների չարանիւթ հետևանքը»—բժշկապետ Մարտինսի (Րօստօկից), «Անչափահասների խմելու սովորութեան առիթով»—պրօֆէսօր Կրամէրի (Գեօթինգէնից)», «Կրթութիւնը և դպրոցը ալկօհօլի դէմ կռւելու խընդրում»—ուսուցիչ Անտօն Դօնի (Րօտէրդամից), «Մօր պարտականութիւնը ալկօհօլի դէմ կռւելու խնդրում»—օրիորդ Մատիլդէ Լամէրսի (Բրէմենից) և ուրիշները։ Կանգ առնել այս բոլորի վրա մեզ շատ հեռու կը տանէր. արդէն վերև յիշված դասախօսութիւնների էական կէտերից, ընթերցողը կարծում ենք, կարող է մօտաւոր գաղափար կազմել, թէև առհասարակ ինչ կարծիքներ են տիրում կռւելու ներկայ պայմաններում մի այնպիսի ընդարձակ ծաւալ ստացած չարիքի դէմ, ինչպիսին ալկօհօլն է, նրա պատճառած բազմաթիւ վտանգները։ Այստեղ, սակայն, կարևոր ենք համարում մի քանի խօսք ասել հիւրանոցների բարենորոգումների և հակաալկօհօլական շարժման աջող ընթացքի մասին՝ Անգլիայում և Շվէդիայում։

Անգլիայի պատգամաւորները հաղորդում են, որ 70 տարուց ի վեր իրանց հայրենիքի շատ ու շատ քաղաքներում կառուցել են հիւրանոցներ,—մեծ մասամբ ընկերակցական ձեռնարկութիւններ,—ուր բոլորովին բացակայում է որ և է ոգելից խմիչքի գործածութիւն։ Միայն Լօնդօնում գտնվում են 78 այսպէս անուանված՝ ալկօհօլից ազատ հիւրանոցներ (սկսած 1860 թ.), որոնք օրեկան 80,000 հոգու կերակուր են մատակարարում։ Լիվերպուլում—երկրորդ մեծ քաղաքը Անգլիայում—գտնվում են այդ տեսակ հիւրանոցներից մօտ 60 հատ։ Իսկ ընդհանուր առմամբ ամբողջ Անգլիայում բոլոր աբստինենտների թիւը հասնում է մօտ 3 միլիօնի։ Գրեթէ նոյն կարգի աջողութիւն է ունենում հակաալկօհօլական շարժումը Շվէդիայում, սկսած 1830 թւականից։ Այսպէս կոչված «Գօթենբուրգեան» յայտնի սիստեմը դուրս գալով հայրենիքի սահմաններից, հետզհետէ մուտք է գործում և օտար երկրներում։ Այդ սիստեմը կայանում է նրանում, որ Գօթենբուրգ քաղաքի վարչութիւնը իր ձեռքն առնելով ոգելից խմիչքների վաճառատները, յանձնել է այնպիսի ընկերութիւնների, որոնց գործավարութեան նպատակը անսանձ շահագործութիւնը չէ, այլ ժողովրդի բարեկեցութեան խնդիրը, այնպէս որ, շնորհիւ քաղաքային վարչութեան աչալուրջ վերաբերմունքի, ոգելից խմիչքների վաճառումը ենթարկված է խիստ կօնտրօլի։ Միւս կողմից, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ աբստինենտ ընկերութիւնների ձգտումներին միշտ զօրավիգ է հանդիսանում շվեդական կառավարութիւնը, աջողվել է տեղական մարմիններին անհամեմատ մեծ առաջադիմութիւն գործել այդ սահմանում, քան այդ միւս երկիրներումն է կատարվել։ Ի միջի այլոց նկատվեց նաև, որ Ֆինլանդիայում վերջին 35 տարվայ ընթացքում ոգելից խմիչքների սպառումը 6/7%-ով պակասել է։

Ժողովը վճռեց իր յաջորդ կօնգրէսը ունենալ Բուդապէշտում, 1905 թւականին։

Բ. Իշխանեան։

Լայպցիգ.

յետոյ կառուցումը շարունակել. ընտրենք մեր միջից չորս խելօք մարդ, որ նրանք մշակեն մի ծրագիր։

Մխականները հաւանեցին քահանայի ասածները և ընտրեցին չորս մարդ (կօմիտէտ), վերև յիշած ծրագիրը կազմելու համար։

Ապրիլ 10-ին մխականների ներկայութեամբ կարդացվեց չորս մարդու կազմած ծրագիրը, որով երեք հարուստ մարդիկ ամսական վճարելու են երկու երկու րուբլի, իսկ միացեալները՝ 1 ր. 50, 1 ր., 75, 50 և 25-ական կօպէկ։ Այս թերթի վրա ամենքն էլ ուրախութեամբ ստորագրվեցին *) և այն օրը երկու ժամվայ ընթացքում հաւաքվեց 100 ր. աւելի. շատերը տուին վեց ամսվայ, շատերը՝ երեք, շատերը՝ երկուս և շատերն էլ մի ամսվայ. այնուհետև եկեղեցու գաւթում սարքվեց ընդհանուր ուրախութեան ճաշը։ Ճաշի ժամանակ Յարութիւն Բերուչեանցը խոստացաւ և ստորագրութիւն էլ տուեց եկեղեցու շինութեան համար նուիրել 8,000 աղիւս, Անտօն Բերուչեանցը՝ նուիրեց 20 ր. փող, իսկ սրա ժառանգները խոստացան իրանց ծախսով մի քանի հարիւր տաշած քար բերել քսան վերստ հեռաւորութիւնից։ Բացի սրանցից եկեղեցում պէտք է լինի եկեղեցական մատեան, որտեղ կը մուծվի եկեղեցուն նուէր տուողների ազգանունները և տարին մի անգամ, եկեղեցու հանդէսի ժամանակ, կը կարդացվի ժողովրդեան առաջ։ Եկեղեցուն նուիրատուող և ամսական վճարողը ստանում է ստացման անդորրագիր, չորս մարդու ստորագրութեամբ։ Փողը պահվում է այստեղի կայսերական գանձարանում։

Օնելի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բաթում, ապրիլ 23-ին

Այսօր կարդալով «Մշակի» № 84-ի մէջ «Новое Обозрѣніе» լրագրին Բաթումից գրած թղթակցութիւնը Վրաստանի բարձր սրբազան էկզարխի և իմ միջև փոխանակված խօսակցութեան մասին, գտայ մի երկու անճշտութիւն, որ խոնարհաբար խնդրում եմ ուղղել։ Սրբազան էկզարխը չը հետաքրքրվեց իմանալու թէ ով է կրօն դասաւանդում Բաթումի ուսումնարանների հայ լուսաւորչական աշակերտներին և աշակերտուհիներին և, ոչ էլ ես ասել եմ թէ դասատու չը լինելու պատճառով այդ առարկան չէ աւանդվում։ Բարձր սրբազանը, ի միջի այլոց, հարցրեց. «Երևի դուք և կրօնուսոյց էք»։ Պատասխանեցի. «Ցաւելով պիտի ասեմ, որ կրօնուսոյց չեմ և որ իմ ծխականների սիրտը ցաւացած է նրանով, որ տեղիս պետական դպրոցներից և ոչ մէկում մեր դաւանութեան կրօնի դասերը չեն աւանդվում»։ Գիմնազիայի կրօնուսոյց հայր Սօկօլով յայտնեց իր կողմից, թէ «հայր Մելեան առաջ աւանդում էր գիմնազիայում կրօնի դասեր»։ —Այո,—պատասխանեցի—աւանդում էի և ձրի, բայց դասերն ինձանից առան ուսումնարանական շրջանի պ. հոգաբարձուի կարգադրութեամբ և չը տուին իմ ընկեր քահանային, որ Էջմիածնի ճեմարանում ուսած և պատրաստ մի անձն է։ Ես ցաւ ի սիրտ տեսնում եմ, թէ ինչպէս իմ ազգայ ծխականները աճում մեծանում են զուրկ կրօնական դաստիարակութիւնից»։ Առ այս բարձր սրբազան էկզարխը, դառնալով դէպի հայր Սօկօլով, նկատեց. «Նրանք զուրկ չեն լինի կրօնական դաստիարակութիւնից, երևի ձեր դասերը լսելիս կը լինեն»։ Հ. Սօկօլով պատասխանեց. «Ո՛չ. նրանք իմ դասերը չեն լսում»։ Սրանից յետոյ տէր էկզարխը զարմանքով այն կարծիքը յայտնեց, որ որքան ինքը գիտել է իրանց ու մեր եկեղեցիների մէջ մի առանձին տարբերութիւն չը կայ, ինչու պիտի հայ աշակերտները նրանց կրօնի դասերը չը լսեն։

Մեսրոպ ա. ք. Մելեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Արարատ» ամսագիրը հաղորդում է, որ ներկայ տարվայ սեպտեմբերի 28-ին Էջմիածնում տեղի կունենայ միւռօնի օրհնութիւնը։

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան վերջին նիստում քննվեց ուպրավայի անդամ Կօկչաեվի ներկայացրած զեկուցումը Թիֆլիսում միօրական ժողովրդագրութիւն կազմելու և վիճակագրական առանձին բաժանմունք հիմնելու մասին։ Քննելով այս հարցը, ուպրավան որոշեց կատարել Թիֆլիսում միօրական ժողովրդագրութիւն, նշանակելով դրա համար ծախք 8,000 րուբլի։ Վիճակագրական բաժանմունք հիմնելու հարցը քաղաքային վարչութիւնը առ այժմ թողեց անկատար։

—

«Արարատ» ամսագիրը հաղորդում է. «Գարնան բացվելուն պէս սկսվեց Մ. Աթոռ այցելողների երթևեկութիւնը, որ ինչպէս երևում է, սովորականից աւելի ընդարձակ չափով կը լինի այս տարի։ Օտարազգի պատուաւոր հիւրերի թւում յիշատակութեան արժանի է մանաւանդ Կէմբրիջի համալսարանի ուսուցչապետ Ռ. Հարրիս՝ անուանի ասորագէտ, որ գտել է ի միջի այլոց «Արիստիդէսի», առաջին անգամ հայերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած՝ ջատագովութեան ասորերէն օրինակը և շատ հմուտ է առհասարակ արևելքի եկեղեցական գրականութեանն ու պատմութեանը։ Նա պատկանում է Կուէկէրների համայնքին, որի առաջնորդող սկզբունքներից մէկն է՝ օգնութեան հասնել ամեն դաւանութեան պատկանող քրիստոնեայ եղբայրներին անխտիր, առաւել այնտեղ, ուր կարիքը մեծ է։ Այս սկզբունքին հետևելով՝ իր ամուսնուց ոչ պակաս անուանի, տիկին Հարրիս առաջիններից մէկն օգնութեան հասաւ Ուռհայի կոտորածի դժբաղդ զոհերին, և նրա օրինակելի մարդասիրական եռանդի շնորհիւ քաղցի ու մերկութեան գրկից խլվեցան հազարից աւելի հայ որբեր ու այրիներ։ Երկու ամուսիններն՝ իբրև պարագլուխ իրանց համայնքի բարեգործական ընկերութեան, որբանոցներ ու աշխատութեան տներ բաց արին այնուհետև կոտորածից ամենաշատ վնասված տեղերում՝ Ուռհայում, Մալաթիայում, Ակնում։ Բայց դրանք տևական հաստատութիւններ չեն. իրանց խնամածներին որոշ հասակի հասցնելուց և գործի դնելուց յետոյ՝ նրանք կը փակեն այդ հաստատութիւնները և կերթան մի ուրիշ տեղ աւելի դժբաղդ կարօտեալներ որոնելու։ Այդպէս, տ. Հարրիս անցեալ տարիները բուրերի դէմ կռուող բանակի մէջ էր գտնվում և աշխատում դարմանել, որչափ կարելի էր, իր հայրենակիցների քրիստոնեայ եղբայրներին հասցրած վէրքերը։ Այժմ երկու ամուսինները ճանապարհորդում են՝ Յաճկաստան անցնելու և իրանց հիմնած հաստատութիւններն այցելելով (ուր դեռ մօտ 300 պատսպարեալներ կան) ապագայի նկատմամբ կարգադրութիւններ անելու»։

—

Մեզ հաղորդում են հետևեալը. «Յայտնի է, որ Կօջօրի հայոց եկեղեցու երէցփոխ պ. Նարիմանեանի երէցփոխութեան ժամանակամիջոցը լրացաւ անցեալ տարի, որից յետոյ նա հրաժարվեց այդ պաշտօնից։ Այժմ մենք լսել ենք, որ երէցփոխութիւնը ժամանակաւորապէս, մինչև նոր ընտրութիւնները, որը նշանակված է այս տարի, յանձնված է ծխատէր Յովհաննէս քահանայ Նաւտիկեանցին, որ խնդրամատոյց է եղել, նախկին տարիների նման այս ամառային սեզօնին էլ քառաձայն երգեցիկ խումբ հրաւիրելու։ Ինչպէս հաղորդում են, խումբը գնալու է նախկին խմբապետ պ. Բ. Բերինեանի գլխաւորութեամբ»։

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Գանձակից. «Երէկ, ապրիլ 29-ին, Խալխինա գիւղում, հրացանաձգութեան ժամանակ, գաւառապետ Րէուտի կարգադրութեամբ կազմակերպված կամաւոր պահապանների խումբը սպանեց յայտնի աւազակներ Խիլխինալինեցի Սէյիդ-Ալի-Յարաէ-Սէյիդ-օղլուն և Ղազախի գաւառի Ջարդախան գիւղացի Մահմէդ-Թաղի-Քեալբալայ-Մահարամ-օղլուն, որոնք բազմաթիւ աւարառութիւններ և սպանութիւններ են գործել։ Վերջինը, ի միջի այլոց, մասնակցել է անցեալ ամառ Օստրօուխով ուբեադնիկի սպանութեանը և աշնանը զինաւորված դիմադրութիւն է ցոյց տուել Ղազախի ոստիկանութեան»։

—

Նոյն լրագրին հեռագրում են Տէրտէրից. «Ապրիլ 27-ին, երեկոյեան, Ջիվանշիրի գաւառի 3-րդ գաւառամասի պրիստաւ Յաթամբէկով, երբ չորս պահապանների հետ միասին հետամուտ է լինում չորս հոգուց բաղկացած մի աւազակային խմբի, հրացանաձգութիւն սկսեց նրա հետ, որի ժամանակ երկու գնդակով սպանեց յայտնի փախստական, Գանձակի գաւառի Շադիլ գիւղացի Միքայէլին, որ Դալի-Ալի աւազակի խմբի գլխաւոր մասնակցողն էր։ Աւազակների ձիերից սպանված է մէկը, իսկ երեքը թամբերի և իրեղէններով լցված խուրջինների հետ խլվեցին նրանցից։ Մի պահապան թեթև վէրք ստացաւ գլխին»։

—

«Արարատի» մէջ կարդում ենք. «Յարգելի տիկին Կատարինէ Նազիրեան 1901 թ. փետրվարի 21-ին յատուկ ընծայաբերական թղթով յայտնել էր Նորին Վեհափառութեան, որ Թիֆլիսում, Զուղուբէթի թաղում, Արսենալի մօտ ունի չորս դեսեատին ազատ հող, և խնդրում էր ընդունել այդ հողը իբրև նուէր ս. Էջմիածնին, որպէս զի այդ տեղի վրա, եթէ յարմար նկատուի, կառուցվի Ներսիսեան դպրանոցի համար դպրոցական նոր շինութիւն։ Որովհետև դպրանոցի հոգաբարձութիւնը, նուիրված հողի տեղի հեռաւորութիւնը ի նկատի ունենալով, դժուարացել էր այդտեղ տեղափոխել դպրանոցը, ուստի յարգելի տիկինը տարւոյս մարտի 22-ին թղթով խնդրել է կրկին Վեհափառ Հայրապետին այդ հողը ընդունել իբրև նուէր Մայր Աթոռին, առանց որևէ պայմանի, եթէ վերջնականապէս կորոշվի Ներսիսեան դպրանոցի շինութիւնն ուրիշ տեղ կառուցանել»։

—

Տիրասպօլի կաթօլիկ եպիսկոպոս բարօն Րօօպ, այսօր մայիսի 2-ին, ճանապարհ կընկնի դէպի Բաթում՝ օծելու այնտեղի կաթօլիկական նոր եկեղեցին, որ կառուցել է պ. Զուբալօվ։ Օծումը տեղի կունենայ կիրակի, մայիսի 4-ին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, քիչ ժամանակից յետոյ Պետերբուրգում կը սկսէ հրատարակվել բօլգարական լեզուով մի ամսագիր «Другъ» անունով, որի նպատակն է ծանօթացնել բօլգարներին ռուսաց ընթացիկ գրականութեան հետ։

—

Ապրիլ 26-ին Պետերբուրգում, Տաւրիկեան պալատում, բացվեց այգեգործութեան և պարտիզպանութեան համառուսական ցուցահանդէսը։ Բացման ժամանակ ներկայ էին երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրը և այլ բարձրաստիճան անձինք։ Ի ցոյց դրված առարկաներից առանձին ուշադրութիւն է գրաւում իր մեծութեամբ Ռուսաստանում միակ փշատերև ծառը (Araucarie gracilis), որ բերված է Պետերբուրգ կոմս Ուվարօվի կալուածից և գնահատվում է 35,000 րուբլի։

—

ԲԱԼԱԽԱՆՈՒՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 26-ի երեկոյեան, Բալախանու բարեգործական ռուսաց ընկերութեան աուդիտօրիայում տեղի ունեցաւ նաւթարդիւնաբերողների ժողովից ընտրուածների ձեռներէցութեամբ, ժողովրդական հանրամատչելի ներկայացումը։ Այս անգամ դերասան Խաժակը սիրողների մասնակցութեամբ խաղում էր «Ասլան-Բալասի»։ Դահլիճի փոքրութեան պատճառով ցանկացողների երկու երրորդը ստիպված եղաւ վերադառնալ. իսկ ներսում ասեղ գցելու տեղ չը կար։ Բացի բանւոր դասակարգից կային և բաւական թւով տիկնայք, օրիորդներ ու բարձր պաշտօնեաներ, նոյն-իսկ ինժիներներ։ Դերասան Խաժակը Ասլանի դերը սպասածից շատ լաւ տարաւ, միջակից պակաս չէին և սիրողները, որոնցից շատերը առաջին անգամն էին բեմ դուրս գալիս և աչքի առաջ ունենալով այն, որ ընդամենը երեք փորձ է տեղի ունեցել, կարելի է ասել որ խաղը լաւ անցաւ»։

—

ԽԼԻ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅ գիւղից (Ալէքսանդրօպօլի գաւառ) մեզ գրում են. «Արփաչայ գետի արևմտեան ափին, Ղարսի նահանգում գտնվում է Թուրքի-Ղարաքիլիսայ անունով գիւղը, ուր ապրում են 50 տունից աւելի ղարափափաղներ։ Սրանք մեծ մասամբ պարապում են, իրանց պատմական սովորութեան համաձայն և աւարառութեամբ։ Այդ գիւղը մի մեծ չարիք է շրջակայ հայ գիւղերի համար. մանաւանդ նրանցից շատ վնասվում են Դահարլեցիները, որոնք գտնվում են Արփաչայի այս կողմը։ Տարի չի լինի, որ թուրքմենները չը վնասեն դահարլեցիներին, բայց այս տարի կարծես չարացել են։ Օրինակ, Զատկի շաբաթ օրը, օրը ցերեկով թուրքերը քշում են Արփաչայի ափին արածող դահարլեցի Սիմաւօն Աղաբաբեանի հինգ հատ տաւարը և գիշերը մորթում են հինգն էլ և բաժանում իրանց մէջ։ Այդ բանը պարզ կերպով իմացվում է, բայց որովհետև յայտնի է արդէն, որ նրանք երբէք իբար մատնել չը գիտեն, ուստի մինչև այժմ էլ գողերը չեն գտնվել։ Իսկ ապրիլ 25-ին, մի ոմն Շամիլ անունով, որը առաջինն է այդ գիւղում, զէնքերը վրան կախարած օրը ցերեկով՝ յարձակվում է Դահարլի գիւղացի Ղազար Վարդանեանցի վրա, որը իր սահմանում վարելիս է եղել իր արտը։ Վարդանեանցը դիմադրում է, տեսնելով Շամիլի չար դիտաւորութիւնը. վերջինս չէ համբերում, հանում է խանջալը, վիրաւորում է Վարդանեանցի ձեռքերը և փախցնում նրա եզները. ճանապարհից անցնողները տեսնում են այդ բանը, շտապով իմաց են տալիս Դահարլու. դահարլեցիները դիմում են կառավարութեան օգնութեանը. կառավարութիւնը ուղղակի միջոցներ է ձեռք առնում և մի կերպ կարողանում աջողեցնել և եզները դուրս բերել»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սալմաստ, ապրիլ 7-ին

Ապրիլ 2-ին, երեկոյեան ժամը 10-ի մօտերը, անյայտ չարագործներ մտնում են Սանամէրիկ կոչված գիւղը և յարձակվում են Յակովբ անունով մի մարդու տան վրա։ Նախօրօք իրանց համար դիրք բռնած լինելով, գնդակի մի հարուածով սպանում են այդ մարդու կնոջը, 14—15 տարեկան մի անմեղ արարածի, որ մի քանի ամիս էր, ինչ ամուսնական կեանք էր մտել։ Ինչպէս երևում է, չարագործների դիտաւորութիւնն է եղել մարդուն սպանել, բայց գնդակը վրիպել է։

Այդ դէպքի առիթով սարփարաստը ձերբակալել տուեց տեղացիներից մի քանիսին և բանտը գցեց՝ տուգանք առնելու դիտաւորութեամբ, բայց Սալմաստի առաջնորդական փոխանորդ Ընձակ վարդապետի ձեռք առած խիստ միջոցների շնորհիւ՝ սարփարաստը արձակեց բոլորին, զրկվելով միանգամայն մի քանի հարիւր թումաններից։

Մինչև այժմ անտէր մնացած Սալմաստում մի այնպիսի դէպք դեռ տեղի չէր ունեցել, որ սպանութիւն լինէր և սարփարաստը տեղացիներին տուգանքի չենթարկէր, այս առաջին փորձը եղաւ և հէնց այժմեանից փոխանորդի ներկայութիւնը, խստութիւնն ու տակտով վարվելը սկսեցին սանձահարել սարփարաստին. և այդ տղրուկը արդէն այժմեանից մի տեսակ վախ է զգում ժողովրդի արիւն խմելը շարունակելու։

Ընձակ վարդապետը ժամանեց Սալմաստ մարտի 25-ին։ Ցաւելով պէտք է ասենք, որ շատ քիչ մարդ էր գնացել դիմաւորելու իր փոխանորդին, որին սրտանց փափագում էր ունենալ, երբ նեղ օրի մէջ էր լինում։ Դրանով մի անգամ էլ ցոյց տուին սալմաստեցիները, թէ կրթութեան ո՛ր աստիճանի վրա են գտնվում. դրանք մի րոպէ անգամ չուզեցին մտածել, որ այլ նշանակութիւն ունի Պարսկաստանի նման մի երկրում «խալֆային» մեծ շուքով ընդունելը. սակայն ինչ որ է անցել է, կարծում ենք, որ սրանից յետոյ կաշխատեն սիրով և յարգանքով վերաբերվել դէպի իրանց «խալֆան»։

Ընձակ վարդապետը Ղալասարում և Հաֆթուանում ազդու քարոզ խօսեց, հասկացրեց ժողովրդին, որ Սալմաստում շատ գործ կայ անելու, որ ինքը իր կողմից պատրաստ է ամեն ինչ անելու, ինչ որ իր ոյժերը կը ներեն, միայն թէ ժողովուրդն էլ մի սիրտ, մի ոգի դառած միանայ իր հետ, աջակցէ իրան ժողովրդի ցաւերը դարմանելու, ընկածին ոտքի կանգնեցնելու։

Վարդապետը մի եռանդոտ և գործելու սէր ունեցող երիտասարդ անձն է. երևում է, որ գործելու սէրն է այդ երիտասարդ վեղարաւորին Պարսկաստանի խորքերը քշել, որտեղ «կով չը կայ կթելու», որտեղ «հարուստներ չը կան թաղելու»։ Ցանկալի է, որ սալմաստեցիներն աշխատեն օգտվել այդ մարդուց, որ աւելի գործի մարդ է երևում, քան խօսքի։ Այսուհետև սալմաստեցիները թող մոռանան իրանց հին «դարմանները քամելը», թող ձեռք ձեռքի տուած վարդապետի հետ աշխատեն իրանց ցաւերը դարմանել։ Ընձակ վարդապետը ժամանակին հասաւ Սալմաստ։ Սպասենք և յուսանք, որ նա չի մոռանայ իր անդրանիկ քարոզը։

Նամակս վերջացնելու վրա էի, որ լուր բերին, թէ Մահլամ գիւղում, ցերեկմանատանը, ատրճանակի երեք հարուածով սպանել են Դարմօյին, որ յայտնի էր իր չարագործութիւններով։ Սպանողը, չը բաւականանալով ատրճանակով, հանում է դաշոյնը և խառնում նրա փորոտիքը։

Դարմօյի սպանութեամբ Սալմաստի ժողովուրդը ազատվեց մի ցեցից, որ անխրաւութեամբ սպառում էր ուրիշների աշխատանքը։

Մոլորակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սալօնիկում տեղի ունեցած անցքերի թարմ տպաւորութեան տակ, բօլգարական ժողովրդական կուսակցութեան գլխաւոր օրգան՝ «Миръ» լրագիրը հանդէս եկաւ մի նշանաւոր առաջնորդող յօդուածով, որ ցոյց է տալիս թէ ինչպէս են վերաբերվում Բօլգարիայում Սա-

*) Ստորագրութեան թերթը կազմված է հինգ տարվայ համար. ստորագրված են 40 հոգի, որոնցից ամսական հաւաքվելու է 35 ր. տարէն՝ 420 ր., հինգ տարում 2,100 ր.։

լօնիկի անցքերին։ «Մենք, ազատ բօլգարներս, —ի միջի այլոց ասված է այդ յօդուածում,— պէտք է հոգեպէս գաւենք միայն այն բանի վրա, որ մի այնպիսի ազնիւ և մարդասիրական գործի մէջ, ինչպիսին է մակեդօնական քրիստոնեաների գործը, մէջ են բերվում մարդկութեան թշնամիներին միայն յատուկ միջոցներ։ Թիւրքական բռնապետութեան, թիւրքական վարչութեան կամայականութեան համար չեն կարող պատասխանատու լինել այն օտարերկրացիները, որոնք իրանց օրական հացն են ճարում՝ աշխատելով և քրտինք թափելով թիւրքական վիլայէթների սահմաններում։ Մակեդօնական գործը կարիք ունի գրաւելու ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի համակրանքը։ Մակեդօնական կոմիտէտները կարող են հրաշքներ գործել, կարող են մինչև անգամ հիմն ի վեր խախտել օսմանեան պետութիւնը, բայց մենակ իրանք, իրանց սեփական ոյժերով, չեն կարող ազատութիւն տալ գերի ազգաբնակութեան։ Մենք չը պէտք է մոռանանք պատմութիւնը, չը պէտք է մոռանանք, թէ ինչպէս է կատարվել Բալկանեան միւս ազգերի ազատութիւնը։ Մենք չը գիտենք, թէ ովքեր են Սալօնիկի անցքերի հեղինակները, բայց դա ամենեւին մեզ չէ խանգարում նախազգուշացնել մակեդօնական գործիչներին, որոնք այնքան վճռողաբար մարտնչում են իրանց հայրենիքի ազատութեան համար, որ անիշխանական միջոցները և, մանաւանդ, ամեն բանում անմեղ եւրօպացիների սպանութիւնները միայն ամենամեծ չարիք կը պատճառեն այն թշուառ ազգաբնակութեան, որի համար պահանջվում է Մակեդօնիայի ազատութիւնը։ Նան միջոցներ, որոնց չը պէտք է դիմեն մինչև անգամ աւրուկները»։

—Վիէննայից հեռագրում են «Rappel» լրագրին, թէ սուլթան Աբդիւլ-Համիդ մօտ ժամանակներումս մի որոշում կայացրեց, որ հակառակ է նրա բոլոր նախնիքների սովորութեան։ Նա մտադիր է ուղարկել ճանապարհորդելու Եւրօպայում իր կրտսեր որդի՝ պրինց Ահմէդ-Եդդին էֆէնդին։ Պրինցը կայցելէ եւրօպական գլխաւոր արքունիքները։ Նրա ճանապարհորդութիւնը կը սկսվի սեպտեմբերից։ Սկզբում պրինցը կուղեւորվի Բերլին, ապա Պետերբուրգ, Վիէննա, Հռոմ, Պարիզ և Լօնդօն։

—Բօլգարական «Миръ» լրագրի թղթակիցը հաղորդում է Կ. Պօլսից, թէ սուլթանի նախագահութեամբ Իլդիզ-Կէօսկում տեղի ունեցաւ մինիստրների արտակարգ ժողով՝ Բօլգարիային պատերազմ հրատարակելու հարցի առիթով։ Մինիստրների մեծամասնութիւնը կարծիք յայտնեց Բօլգարիային պատերազմ յայտնելու օգտին՝ պատճառաբանելով այդ կարծիքը նրանով, թէ Բօլգարիայի պարտութիւնից յետոյ ինքն ըստ ինքեան կլուծվի և մակեդօնական հարցը, որ վերջին ժամանակ այնքան սպառնական բնաւորութիւն է ստացել։ Սուլթանը լսեց մինիստրների կարծիքը, բայց դեռ ինքը չէ յայտնել իր որոշումը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

30 ապրիլ

ՅՈԿՈՀԱՄԱ։ Կայսրը անձամբ բացեց պարլամենտի նստաշրջանը, տեղեկացնելով ազգային պաշտպանութիւնը կատարելագործելու համար ձեռնարկութիւնների մասին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դուռը հաղորդում է, թէ ճիշդ չեն լրագրական տեղեկութիւնները Ուսկիւբի Թիւրք ազգաբնակութեան թշնամական տրամադրութեան մասին դէպի քրիստոնեաները։

Սանիտարական խորհուրդը երկօրեայ հսկողութիւն և դէզինֆէկցիա նշանակեց Ալէքսանդրիայից ստացվող մթերքների համար։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Պօստային վարչութեան նախահաշիւը քննելու ժամանակ Չեմբերլէն յայտնեց, որ եթէ սիբիրեան երկաթուղիական ճանապարհով հնարաւոր կը լինի կանօնաւոր կերպով ուղարկել պօստային ծանրոցներ և եթէ այդ ձեւով պօստը ծովային ճանապարհից աւելի շուտ կուղարկվի, այն ժամանակ նա կը գերադասէ առաջին ճանապարհը։ Կառավարութիւնը այժմ բանակցութիւններ է վարում այդ հարցերը պարզելու համար։

1 մայիսի

ՎԻԷՆՆԱ։ Աւստրօ-ունգարական նաւատորմը հրաման ստացաւ հեռանալու Սալօնիկից, այնտեղ թողելով «Վիէննա» զրահակիրը։

ՏՕՄՍԿ։ Տօմ գետը դուրս եկաւ ափերից և ջրով ծածկեց քաղաքի ներքին մասը։ Բազմաթիւ տուժողներ մնացին առանց բնակարանի և հագուստի։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Սուլթանը ուղարկեց իր կայսերական ողջոյնը Մօնաստիրի Վալիին՝ նրա հաւատարմութեան և ցոյց տուած օգտակար ծառայութեան համար։ Սուլթանն յանձնեց նրան վիլայէթի զօրքերի հրամանատարութիւնը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ազնուականների հողային բանկի գրաւական-խաղարկական թերթերի մայիսի 1-ի գցած տիրաժում գլխաւոր գումարները ընկան հետեւեալ տոմսերին. 200,000 ր.—9260/47, 75,000 ր.—12341/36, 40,000 ր.—12172/15, 25,000 ր.—3934/23, 10,000 ր.—13624/44, 9386/42 և 10209/19, 8000 ր.—7434/34, 5596/3, 11005/40, 8104/31 և 11558/11, 5000 րուբլի—10150/28, 11129/26, 2363/36, 10784/33, 6856/45, 3008/4, 3580/16 և 18052/20, 1000 ր.—1751/22, 15089/41, 8584/18, 6606/10, 8597/35, 7001/40, 1189/33 4848/22, 11390/8, 10086/7, 12975/48, 11620/30, 12020/2, 3058/20, 7335/2, 3094/32, 14576/29, 10429/14, 15455/48 և 8961/13։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ՒՈՒՍԻԿ ՏԷՐ-ԱՐՔԱՀԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Մայիսի 4-ին, կիրակի օրը, հրաւիրվում են Վանքի եկեղեցու պ.պ. Ծխականները Վանայ մայր եկեղեցին, ժամի 12-ին, սուրբ պատարագից յետոյ 4 պատգամաւոր ընտրելու, որոնք պէտք է մասնակցեն Ցովնանեան ուսումնարանի հոգաբարձական ընտրութեան։

Ղեւոնդ ա. ք. Խարազեան

1—2

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

որ մի քանի տարիներից ի վեր հայ մանուկներին մայրենի լեզու է դասախօսում զանազան դպրոցներում՝ ներքին հիւանդութիւններ ստացած լինելով ԲԺՇԿՎԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ ՉՈՒՆԻ, որի համար հարկաւոր է նրան գնալ որ և է ամարանոց և այս ամառային 2—3 ամիսներում այնտեղ ապրել և բժշկվել։ Բայց նիւթական միջոցներից կատարելապէս զուրկ լինելով խնդրում է բարեգործ ազգայիններին՝ օգնել իրան, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ առաջիկայ ուսումնարանական տարվանից կրկին շարունակել իր պաշտօնը։ Նուէրները կարելի է ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեան։

1—3

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱԼԵԱՆ ուսուցչական գործունէութեան յիսնամեայ յօբելեանի առթիւ, պատրաստել ենք նրա՝ 18×24 մեծութեամբ ֆօտօտիպիական նկարը։ Հատը 20 կոպ. Մեծ քանակով գնողներին առանձին զիջում։

Դիմել՝ ՖՕՏՕՏԻՊԻ Եղբ. Գնունի և Մարիմ, Պուշկինեան պատամ։

1—3

Պետերբուրգում հարկաւոր են

ՀԱՅ ԳՐԱՇԱՐՆԵՐ

Պայմանների համար դիմել ժամի 8—10 երեկոյեան Բաշինջաղեանին՝ Вельяминовская улица д. № 34.

3—3

ՀՐԱՒԷՐ

Սրանով հրաւիրվում են Բեթղէհեմի ս. Աստուածածին եկեղեցու մեծապատիւ ծխականները մայիսի 4-ին, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին, ս. պատարագից յետոյ, Բեթղէհեմի եկեղեցին՝ ընտրելու չորս պատգամաւորներ, որոնք պէտք է մասնակցեն Ցովնանեան-Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանի հոգաբարձական ընտրութեան։

Նախագահ ժողովի՝ Գէորգ քահ. Մեհրաբեանց

2—2

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Կիրակի, մայիսի 4-ին, առաւօտեան ժամի 11-ին, Մուղնու ս. Գէորգ եկեղեցում ժողով է լինելու՝ ընտրելու չորս պատգամաւորներ՝ Մարիամեան-Ցովնանեան օրիորդաց ուսումնարանի համար հոգաբարձուներ ընտրելու։ Ուստի սրանով հրաւիրում եմ մեծապատիւ պ.պ. ծխականներին ներկայ լինել յիշեալ եկեղեցումը ընտրութեանը մասնակցելու համար։

Գործակալ ս. մասի Թիֆլիսի՝

Գրիգոր աւ. քահ. Մանդակունի

2—2

ԲԺԻՇԿ Ն. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մարթու և վեներիական սեռ ունեցող հիւանդներին։ Քիմիկօ-միկրօսկօպիական կաբինէտ, որտեղ ընդունվում են կաթի, խորխի, մէզի և արեան անալիզներ։

Առաւօտեան 11—1 ժ.

Երեկոյեան 4—6 ժ.

Բեբուտովսկայա փողոց № 41. տուն Արարատովի։ Вебутовская ул. № 41. Домъ Араратова.

84—150

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹԻՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ հրատարակութիւնները.

ՍԱՄՈՒԷԼ, Րաֆֆիի, երեք հատորը միասին կազմած, 4 ր. 25 կ.

ՄՈՄԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, հայր Գալէմքէրեանի, 25 կ.

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԽՈՀԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ, տիկին Ռօտինեանի, որտեղ նկարագրված է խոհանոցի կարգ ու սարքը և մինչև 250 տեսակ ուտիսվայ և պասվայ կերակուրներ պատրաստելու ձեւերը։ Գինն է կազմած 1 ր. 20 կ., անկազմ 1 ր.

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ, պատրաստեց Կ. Թուխմանեան, հայ վաճառականների համար։ Գրքի մէջ զետեղված են վաճառականական տեղեկութիւններ՝ Եւրօպայից, Ասիայից, Աֆրիկայից և Աւստրալիայից։ Մանրամասն նկարագրութիւն Ունգարիայի, Եգիպտոսի, Իրանի, Հնդկաստանի, Սինգափուրի, Չինաստանի, Ճապօնիայի, Կորէայի, Բրիտանիայի, Սկանդինավիայի, Կանադայի, Անտիլեան կղզիների և Կովկասի բնական բերքերի մասին, Գինն է 1 ր. 50 կ.

ՀԱՏԸՆՏԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՔ Ի ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՆԵԱՑ, ս. Ե. ր. հատոր, Թոռնեանի 2 ր.

Վերադիր վճարով ցանկացողները պէտք է ուղարկեն կանխավճար։ Գրախանութի հետ գործ ունեցողներին խնդրում ենք ամեն մի պատուէրի հետ յայտնեն իրանց մանրամասն հասցէն։

Դիմել.—Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Тифлисъ, д. Лалаева, на Дворцовой улицѣ, рядомъ съ Коммерческимъ банкомъ, Г. Галустяну.

2—3

ՆԵՐԱՐԿՈՒՄՆ ՄԱՏԻԿՈՒ

(INJECTION AU MATICO)

Գրիմօ և ընկ. դեղագործների թոյլ է տրված Ռուսաստանում։ Այս հեղուկի մէջ շահագործված են պերուանեան Մատիկօ բոյսի յատկութիւնները, մի բոյս, որ զարմանալի կերպով բժշկում է հոսորէյը (սերմնաթափութիւն) և մի քանի տարվայ ընթացքում համաշխարհային հռչակ է ստացել։ Ծարճ ժամանակում բուժում է ամենազօրեղ սերմնաթափութիւնները։

Պարիզ, 8 Rue Vivienne և գլխաւոր դեղատներում։

(2, 17) 9—24

ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑ

Լ Օ Զ Ա Ն, Զ Ո Ւ Ի Ց Ե Ր Ի Ա

Երկրորդ տարի

(16-րդ անգամէն սկսեալ. ձմեռուան վեցամսեայ դասերը կը սկսին սեպտ. $^{1}/_{14}$-ին)

Արեւելեան կամ հայկական դպրոցը կընդունի 10-էն 20 տարեկան աշակերտներ, որոնց կուտայ, ծնողներու բաղձանքին համեմատ, գիտական, գրական, առեւտրական կամ արդիւնաբերական առողջ ու հիմնաւոր կրթութիւն՝ ներդաշնակօրէն և սերտ կերպով միացած ազգային հիմնական դաստիարակութեան հետ։ Մեր հայ սաներուն կուսանդենք, և այս՝ ա ռ ա ն ց ո և է մ ա ս ն ա ւ ո ր վ ճ ա ր ո ւ մ ի, հայոց լեզու (ռուսահայ և տաճկահայ բարբառ), մատենագրութիւն հայոց (հին և նոր), հայոց պատմութիւն և այլն։ Ռուսահայ աշակերտները կարող են նաև ուսանիլ ռուսաց լեզուն։

Դպրոցիս տարեթօշակը, հակառակ իր ընծայած բազմաթիւ իրական առաւելութիւններուն, անօրինակ կերպով չափաւոր է։—Ընտանեկան կեանք։—Դպրոցիս յայտագիրը ամեն ուզողի կը ղրկուի։

Տնօրէն՝ Մ. Նալբանդեան, դոկտ. գիտութեանց՝ պրիվատ-դոցենտ

1) Longeraie, Lausanne, Suisse

8—27

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„Ն Ա Դ Ե Ժ Դ Ա"

ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . . 1,650,000 րուբլի

Պահեստի դրամագլուխը . . . . . . 2,664,808 »

I. Ա Պ Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր Ի Տ Ե Ղ Ա Փ Ո Խ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն.

Աւելի քան 800 գործակալութիւններ եւրօպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ Հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանկացած բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Անզգամութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով առանձին տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար չատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. Ն Ա Ւ Ա Գ Ն Ա Ց Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վօլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սեփական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում։

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. Ա Պ Ա Հ Ո Վ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր.

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ գծբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագօնների և վագօն-ցիստեռնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի աւելի 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆօն № 108

(Ե. ա. կ.)

69—120